

ÉMILE ZOLA

Az olaj

Regény

Zempléni P. Zola*

1

Gervaise háromnegyed hatkor jött haza a Rue de Puante-on keresztül; délután a marhavásáron volt, amitől a szoknyájának még mindig átható vérlészaga volt, alul, a könyökén, egy darab vörösesbarna húsmaradék beleakadt egy félcentiméter hosszú szőrszálba és ütemesen ringott.

Gervaise most fejét előre tartva belépett a fülkébe, és elrendezte a kulcsokat.

Anyja Plaussansban halárus volt, a fekete Rougon leánya, tizenkét éves korában, egy homályos reggel, a falu aljegyzője odafektette a zsákra: azután Mourmelonba került, és ott gömbölyödött le. Fivére, Claudius, a másik mourmeloni család harmadik fia, a későbbi festőművész, akkor Antwerpenben a rue de Foutoche-on lakott, egy éjjel nagy gyomor-fájásra ébredt, de ez később elmúlt. Nagy-nénjük, a szent Fouan, szintén rossz gyomrú volt; később visszajutott Plaussansba. Itt született Gervaise.

Most nyugodtan leült, a csapokat megigazította, betolta az ajtókat, majd lassan kisöpört. Az éjfél Párizs ébredezett már, és a Douan utcai állami szabadalmazott sóhivatal felől vörösesbarna hajnal terjengett. A túloldali fűszerüzletből gálícszagot lehetett érezni, fölötte elsárgult, rojtos táblán rondírással volt kiírva a tulajdonos neve,

Karinthy Frigyes : *L'huile*

Roman

(Traduit par Raoul Weiss)

1

Gervaise rentra chez elle à six heures moins le quart par la rue de Puante. Comme elle avait passé l'après-midi au marché aux bestiaux, sa jupe exhalait encore une puissante odeur de jus de sang, en bas, un reste de viande d'un brun rougeâtre, accroché à un poil d'un demi-centimètre, se balançait rythmiquement sur son coude.

La tête penchée en avant, Gervaise entra alors dans le cabinet et rangea les clés.

Sa mère, la fille de Rougon dit le noir, était marchande de poisson à Plaussans, à l'âge de douze ans, un matin ténébreux, elle se fit culbuter par le clerc du notaire : elle se retrouva ensuite à Mourmelon, où la rondeur s'affirma. Son frère Claudius, le troisième fils de l'autre famille de Mourmelon, qui allait devenir peintre, habitait alors à Anvers, rue de Foutoche ; une nuit, il se réveilla en proie à un fort mal de ventre, qui disparut un peu plus tard. Leur tante, la mère Fouan dite la boîteuse, avait elle aussi l'estomac fragile; elle revint ensuite à Plaussans. C'est là que Gervaise naquit.

Elle s'assit donc tranquillement, vérifia les robinets, ferma les portes, puis balaya lentement la pièce. Le Paris de minuit était en train de se réveiller, une aube d'un brun rougeâtre s'élargissait du côté du bureau des contributions indirectes d'utilité publique de la rue Douan. L'épicerie d'en face sentait le sulfate sous son enseigne effrangée et jaunie où le nom du

---

¹ A ... pontozott kifejezések reprodukálhatatlanok: a t. közönség felhívatik, hogy képzeljen a pontok helyébe olyan undorító szavakat, amilyenek csak jól esnek.

kékfestéssel, előlről hátrafelé, úgy, hogy a betűk egymás után következtek. Lejjebb a lépcsőn túl, három méternyire, kissé kopott utcaő állt több más utcaövek között, jobbsarkán egy tüdővészbacilus nézett visszafelé a rue de Bombarde-ról idelátzó dóm irányában, és a bajuszát pödörte.

Gervaise az érett, kissé sajtízű nő nyugodt testtartásában lélegzett, letörölte a támlákat, az üvegajtót, melyen a „Férfiak” felirat elhomályosodott, megdörzsölte és egykedvűen leült szokott helyére.

Fivére, Nana, néhány év előtt Párizsba jutott, a császárság utolsó napjaiban és fehérnemű-kereskedést nyitott Párizs gyomrában, a Munka, Germinal, Zempléni P. Gyula.

Hirtelen fel kellett ugornia. Erőteljes, borízű hang zavarta. Az Caboche volt, akit „nyiszlettszájú”-nak is neveztek, mert állandóan rossz szagú volt a könyöke egy darab bőrtől. Most az olajat hozta, és visszafelé lépett be a fülkébe.

– Elhoztam az olajat, asszonyom – mondotta, az egész fülkét betöltve saját hangjával, mely erőteljes, kicsit rojtosszélű torkából a száján keresztül jött.

– Az ördögbe is! A disznók ugyancsak telebőffentették a hátulsó pofájukkal.

Nagyanyja Plaussansból jött, a második császárság idején, és visszament oda, ahonnan jött.

Caboche most részletesen kezdte a

propriétaire était peint en lettres rondes et bleues, une lettre après l’autre, de gauche à droite. Trois mètres plus bas, après l’escalier, sur le coin droit d’un pavé un peu usé qui se tenait là parmi plusieurs autres pavés, un bacille de la tuberculose regardait en arrière vers ce qui apparaissait de la cathédrale à travers la rue de Bombarde, et tortillait sa moustache.

Gervaise respirait avec l’attitude corporelle calme des femmes mûres sentant un peu le fromage. Elle nettoya les couvercles, frotta la porte vitrée sur laquelle l’inscription « Messieurs » s’em-buait, et s’assit impassiblement à l’endroit habituel.

Son frère Nana était arrivé à Paris quelques années auparavant, dans les derniers jours de l’empire, et ouvrit un magasin de lingerie dans le ventre de Paris, le Travail, Germinal, Jules Zempléni P....

Soudain elle sursauta, dérangée par une voix robuste et avinée. C’était Caboche, qu’on nommait aussi « Bouche rabougrie » car une partie de la peau de son coude n’arrêtait pas de puer. Il apportait l’huile. Il pénétra à reculons dans le cabinet.

– Hé la femme, j’ai apporté l’huile – déclara-t-il, remplissant tout le cabinet de sa propre voix, qui venait de sa gorge robuste, un peu effrangée à son extrémité, et passait par sa bouche.

– Bon Dieu de bonsoir de cochons! On peut dire que leur arrière-gueule a roté tout son saoul, là-dedans!

Sa grand-mère était venue de Plaussans pendant le deuxième Empire, et elle retourna ensuite d’où elle venait.

Caboche commença donc à désodoriser méticuleusement : il enduisit d’abord le haut des murs gris, inspirant avec

² Nous ne pouvons pas reproduire les expressions ici figurées par des ... ; notre respectable lecteur est prié d’imaginer à la place des points de suspension toutes les insanités qu’il lui plaira.

szagtalanítást, először a szürke fal felső részét kente be olajjal, az átható, nehéz olajszagot élvezettel szívta be, mely második természete-tévé vált. Ha ezt a szagot érezte, megvadult és nem bírt érzékeivel: ilyenkor kitört belőle az állat az emberben, s könyökével csontos talpát verve, fejletlen leányokat rohant meg az utcán. Ezt a munkát nagyon szerette: lassú tempóban, egyenletesen kenegette az olajat. Kedvére volt ez az egész rikítószínű épület, ahol egész Párizs megfordult, s egyszerű zubbonyos munkások, jól öltözött hivatalnokok és magasrangú katonák egymás kezébe adták a kilincset, mely ne tessék becsukni, magától záródik. A régi császárság minden pompája és bűne elvonult itt szemei előtt: – ide mindenki betért, s gyalog, levetve minden szokásformát és sallangot, egész megrázó, valódi természetességében mutatkozott az élet igazi, hamisítatlan, echt nyomorúsága, igazi, finom, undok nyomorúság, nem csalás, nem árulás, nemtetszőért visszaadjuk a pénzt.

Caboche most bevégezte a munkát: Gervaise féloldalt állt, és a háta táján valami langyos lágyságot érzett, s hirtelen összeborzongtak. A férfi még habozott egy ideig, aztán hirtelen orron ragadta a nőt, kiben e perc lázában csak a húst látta.

Néhány pillanatig egymásnak szegezett pofacsontokkal küzdöttek, és kifeszített, libegő orrukkal csapkodták egymás fejét.

délectation la lourde et puissante odeur de l'huile, qui devenait sa deuxième nature. Quand il sentait cette odeur, il ne pouvait plus se maîtriser, ses sens s'emballaient, alors la bête humaine se déchaînait en lui, et, battant de son coude la plante osseuse de ses pieds, il se ruait sur les filles impubères qu'il croisait dans la rue. Il aimait beaucoup ce travail : il étalait l'huile à petits coups, lentement, rythmiquement, régulièrement. Il trouvait très à son goût le bâtiment tout entier, avec ses murs aux couleurs criardes qui voyaient défilier tout Paris, une ronde ininterrompue de simples ouvriers en blouse, de fonctionnaires bien habillés et d'officiers supérieurs, qui se tenaient les uns aux autres cette porte « qui se verrouille automatiquement, prière de ne pas fermer ». Toute la pompe et le vice de l'ancien Empire défilaient là sous ses yeux – chacun entraînait là-dedans sur ses deux jambes, s'y dépouillait de toute convention et fioriture, et la vraie, l'infalsifiable garantie sur facture misère de la vie se montrait dans son authentique, réellement bouleversante naturalité, une vraie misère, savoureuse, dégoûtante, pas de tromperie, pas de duperie, satisfait ou remboursé !

Caboche avait maintenant terminé son travail. Gervaise se tenait à côté de lui de profil, elle ressentit quelque part dans son dos une tendre tiédeur, et soudain ils frissonnèrent. L'homme hésita encore un instant, puis il l'attrapa tout d'un coup par le nez, et dans la fièvre du moment il ne vit en elle que sa chair.

Pendant quelques instants ils luttèrent pommette contre pommette, faisant voltiger leurs nez tendus à en craquer pour s'en claquer l'un l'autre la tête.

– Bon Dieu de bonsoir ! – lâcha le graisseur dans un chuintement – saleté de

– Az ördögbe is – sziszegte az olajozó –, a piszkos disznók! Mindent elrondítanak nekem.

És hátul, a fülke homályában, a régi csapok és olajostömlők között az olajozó odafektette Gervaise-t egy karbolospalack dugójára.

Unokabátyjuk Plaussansban született, és 1823-ban került a katonasághoz, önkéntes ajánlközás útján.

2

Gervaise február végén hízott le: a Place de la Gloire szürke kis épülete jól ment, és a család tartós, tűrhető jólétnek nézett elébe a császárság második korszakában. Március elején voltak a mozgósítások, Neippery tábornok falragaszokban hívta fel az ifjúságot. Boche katonának vonult be és a Place téri kutyaszőrület homályában estéknként nagyon különös árnyékok suhantak a mellékhelyiséek felé. Az öreg Fouan kicsit furcsán szedte a lábait: valami undorító betegségről beszéltek, amit a vállpercébe kapott: – az első emeleten tréfásan « Rohadamelle bácsi »-nak nevezték. Ilyenkor rekedten káromkodott:

– Csak azok a r...k ne jártatnák a sz...at!¹ – mondotta. – Hiszen mindenki tudja, hogy sánta Liza csupa b...ból megny...ta a szemét!...

Annyi igaz, hogy a kövér Liza szemei estefelé, mikor tavaszi szelek rothadt ibolyabűzt hoztak az uzsorakamatra eladott és kissé már szintén rothadó akácerdő felől: – hogy ilyenkor a természetellenes kövér Liza szemei gyanúsán gennyesek voltak. Másképp simán és nyugodtan folyt az élet, ja igaz,

cochons ! Ils m’amocheront donc tout.

Et tout au fond du cabinet, dans un coin d’ombre où s’entassaient vieux robinets et outres d’huile usagées, le graisseur culbuta Gervaise sur le bouchon d’une bouteille d’acide phénique.

Leur cousin naquit à Plaussans et, devançant l’appel, entra en 1823 dans l’armée.

2

À la fin février, Gervaise dégraisa. Le petit établissement gris de la Place de la Gloire marchait bien, ils pouvaient, pendant la seconde période de l’Empire, en attendre une certaine aisance, constante et supportable. Les mobilisations avaient lieu début mars. Le général Neippery exhorta la jeunesse par voie d’affichage. Boche fut incorporé, et le soir, dans la pénombre du magasin de poils de chien de la place de Place, de curieuses silhouettes glissaient en direction des lieux d’aisance. Le vieux Fouan traînait un peu la jambe : il était question d’une certaine maladie dégoûtante qui l’aurait atteint à la clavicule – au premier étage, pour plaisanter, on l’appelait « le père Poitrine-pourrie », à quoi il répondait toujours par des jurons enroués.

– Ils feraient mieux de f...r leur grande g...le !² – disait-il. – Lisa la boîteuse, tout le monde sait bien qu’elle a l...é ses yeux à force de s...ion.

Il est vrai que, vers le soir, les yeux de la grosse Lisa, quand les vents printaniers apportaient des relents de violette pourrie de la forêt d’acacia hypothéquée par les usuriers et qui, elle aussi, commençait à pourrir un peu – que le soir, donc, les yeux de cette Lisa surnaturellement grosse suppuraient d’une manière suspecte. Par ailleurs la vie était simple et calme, quoique

Germinal anyó a talpán valami kiütést kapott, azt folyton vakarta realizmusból.

Egy napon Gervaise korábban jött haza a rendesnél és ott találta Caboche-t az olajosnál. Utóbbi időben Caboche egészen átadta magát ennek a szenvedélynek: szélesen nekifeküdt a munkának, elborult, nyirkos szemekkel, vastagon rakta fel a falra az olajpázmákat. Lábai, ruhája egészen át meg át volt itatva a súlyos illatú anyagtól, melyet szenvedéllyel szívott magába. Érzése, öntudata, úgy látszik, elborulóban volt: részegen nézett Gervaise-re, és megfogta lábujját. Gervaise egy percig elbódult, és maga is közelebb hajolt az olajoshoz: térdek érintkeztek, de e percben valaki sietve nyitotta ki az üveges ajtót, és így nem történt közöttük naturalizmus, tessék türelemmel lenni.

33

A nyár közeledtével Gervaise-nek a higiénikus papírt kellett beszerezni, és Versailles felől az erdőn keresztül jött. Fülledt és fojtó volt a levegő, mindenféle virágok szagvadászokat leheltek magukból, nemi betegségekben szenvedő pacsirták nyöszö-rögtek az ágakon: de Párizs felől üdítő vitriolillat terjengett.

A Place de la Gloire-i ház első osztályán azonban leszakadt a zsinór, úgyhogy a csatornapedésből az egész anyag belefolyt a csészébe, és oldalt lecsurgott az olajjal

oui, c'est vrai, la mère Germinal avait à la plante du pied une sorte d'éruption, qu'elle grattait continuellement par souci de réalisme.

Un jour, Gervaise rentra plus tôt que d'habitude et trouva Caboche chez le graisseur. Ces derniers temps Caboche s'abandonnait tout entier à cette passion : il se lançait à corps perdu dans le travail, les yeux humides et vitreux, il appliquait en couches épaisses des traînées d'huile sur les murs. Ses pieds, ses vêtements étaient imprégnés de part en part de cette matière dont il inspirait l'odeur lourde avec passion. Ses sens, sa conscience semblaient chavirer : son regard ivre se tourna vers Gervaise, et il l'attrapa par l'orteil. Gervaise, dans un bref étourdissement, se pencha d'elle-même vers le graisseur : leurs genoux se touchèrent, mais à cet instant précis quelqu'un s'est hâté d'ouvrir la porte vitrée, de telle sorte que rien de naturaliste ne s'est passé entre eux, encore un peu de patience s'il vous plaît.

33

À l'approche de l'été Gervaise dût faire provision de papier hygiénique; elle arriva par la forêt, venant de la direction de Versailles. L'air était étouffant et suffocant, toutes sortes de fleurs exhalaient leurs sécrétions olfactives, des alouettes atteintes de maladies vénériennes gémissaient sur leurs branches : cependant, se propageant depuis Paris, un parfum de vitriol rafraîchissait l'atmosphère.

Place de la Gloire, en première classe, le cordon se cassa, de façon que toute la matière s'écoula par cette fuite dans la cuvette et se répandit sur les côtés, mêlée à l'huile. Quand Gervaise revint, tout le cabinet était plein de naturalisme. La cause

együtt. Mire Gervaise hazajött, tele volt naturalizmussal az egész fülke. Mindezt a túlzott, rettenetes, ellenállhatatlan olajozás idézte elő, mely pusztulással fenyegette a családot. Ez a nyomasztó, borzasztó nyomor július elsején történt: az a Moltke éppen ezen a napon jutott el Sedanig: – az a Bismarck hadisarcot követelt, és az az Európa, tetszik tudni, ott valahol az Atlanti-óceán mellett, éppen világválság előtt állott, és más, hasonló jelentéktelen romanticizmus történt. Szóval az egész anyag az olajjal együtt lecsurgott, és Gervaise körme alá a pépszerű masszából bejutott egy darab. Aznap a fűszerüzletben Fouan apó patkánya hányni kezdett.

Anyja Plaussansban egy csatornában született, unokafivére volt Nanának, a párizsi kokottnak. Tíz éve jutott Párizsba.

– A vén X ...n! ...– ordított részegen bödülten Caboche. – Hogy kr...nának a z...jébe!...

Azzal elment.

60

Két év múlva Gervaise-éknek ki kellett költözni. A mértéktelen, rettenetes olajozás felemésztett mindent: a zsíros folyadék felszívódott a falakba és aláásta a padozatot. A züllött, degenerált és elpuhult nemzedéknek ama borzasztó és átkos szenvedélye, hogy olajjal akarta szagtalanítani a naturalizmust, végre rettenetesen bosszulta meg magát. Caboche egy napon összeesett a gödörben: hányni kezdett, és minden tagjából olaj szivárgott. A kórházba vitték.

110

de tout cela, c'était le graissage exagéré, cet effroyable, irrésistible graissage qui menaçait d'anéantir la famille. Ce terrible malheur les accabla au début du mois de juillet: c'était justement le jour où ce nommé Moltke arriva à Sedan, où ce nommé Bismarck exigea des réparations de guerre et où cette Europe, vous savez, quelque part là-bas du côté de l'océan Atlantique, se retrouva confrontée à une crise mondiale, et où tant d'autres brouilles romantiques du même genre eurent lieu. Toute la matière, donc, se répandit mêlée à l'huile et un morceau de ce magma informe parvint sous l'un des ongles de Gervaise. Ce jour-là, dans l'épicerie, le rat du père Fouan se mit à vomir.

Sa mère était née à Plaussans dans un égout, il était cousin de Nana, la cocotte parisienne. Il était arrivé à Paris dix ans plus tôt.

– Vieilles X...s!... – hurla Caboche dans un beuglement d'ivrogne. – Allez vous cr...er dans la s...ie!

Et sur ces mots, il partit.

60

Deux ans plus tard, Gervaise et les siens durent quitter l'établissement. L'effroyable excès démesuré de graissage dévora tout: le liquide gras s'infiltra dans les murs et sapa les parquets. Cette passion fatale et effroyable d'une génération dépravée, dégénérée et amollie, cette folie de l'huile qui voulait désodoriser le naturalisme, prit enfin sa terrible revanche. Dans la fosse, un jour, Caboche s'effondra: il commença à vomir, l'huile suintait de tous ses membres. Il fut admis à l'hôpital.

110

Lorsque Gervaise arriva dans la salle des malades, Caboche était justement en

Mikor Gervaise a kórterembe jutott, Caboche éppen olajat sírt. Két apáca fogta, három zöld és megpenészedett hulla között, a morgue-ban. Rettenetes bűz áramlott mindenfelől.

Este volt, mire Gervaise az utcára került. Egy hordó olajba lépett. Mindenünnen olajszagú emberek vánszorogtak: az ádáz mérég felszívódott Párizs összes falaiba, és lecsurgott az Eiffel-torony tetejéről. Téveteg, olajos szemekkel vonszolta egy ideig testét, aztán összeesett egy gödörben.

És egyetlen, növekvő, ellenállhatatlan zúgás áradt ekkor a boulevard-ok felől, az erdők felől s az alkonyati égről, a szörcsögve szívódó romboló olaj zaja, az olajé, mely sárga, rothadt, pusztító szemfödővel borult most a haldokló Párizs bűdös hullájára. Az olajé, mellyel szagtalanítani akarták, s mely most magába fullasztott mindent, életet és halált, nyomort és romanticizmust.

És a Pont-Neuf alatt, mintha semmi se történt volna, nyugodtan és megvető mozdulattal végezte igaz, emberi kötelességét egy harmadik realista.

train de pleurer de l'huile. Deux religieuses le tenaient, au milieu de trois cadavres verts et moisissés, dans la morgue. Une terrible puanteur se dégageait de toutes parts.

Il faisait déjà nuit quand Gervaise parvint dans la rue. Elle marcha dans un tonneau d'huile. Des passants sentant l'huile se traînaient de part et d'autre. Le poison implacable s'infiltrait dans tous les murs de Paris et dégoulinait du sommet de la tour Eiffel. Les yeux hagards, huileux, elle traîna encore un peu sa carcasse, puis s'effondra dans une fosse.

Et tout ne fut plus qu'un seul irrésistible grondement, grandissant sans cesse, montant des boulevards, des forêts et du ciel crépusculaire : c'étaient les borborygmes de l'huile qui s'infiltra et démolit, le bruit de l'huile qui déroulait son suaire jaune, pourri et destructeur sur le cadavre puant de Paris à l'agonie. L'huile, à l'aide de laquelle on voulait désodoriser, et qui maintenant noyait tout sous elle : vie et mort, misère et romantisme.

Et sous le Pont Neuf, comme si rien ne s'était passé, d'un geste calme et méprisant, un troisième réaliste faisait ses véritables besoins humains.

---

* Zempléni P. Gyula – le traducteur des romans de Zola à l'époque de Karinthy.